

МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 636.39.034 338.43

UDC 636.39.034 338.43

Н. М. Вдовенко, д. е. н.,
професор,
О. О. Деренко, аспірант

N. M. Vdovenko, Doctor of Economic
Sciences, Professor,
E. O. Derenko, Postgraduate

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА ФОРМУВАННЯ ЗАХОДІВ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ АКВАКУЛЬТУРИ

PARADIGMATONAL VIEW ON THE MARKET REGULATION MEASURES OF AQUACULTURE PRODUCTS

Актуальність теми дослідження. У статті висвітлено пропозиції щодо регулювання вітчизняного ринку продукції аквакультури у контексті формування глобальних продовольчих систем та регіональних ринків. Подано рекомендації, щоб впливати на пропозицію риби і рибопосадкового матеріалу в Україні.

Постановка проблеми. Стаття спрямована на дослідження проблемних аспектів у питанні виокремлення і розроблення сучасних заходів регулювання ринку продукції аквакультури. Зроблено акцент на проведенні розрахунків основних показників виробництва товарної риби в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішення проблем саме аграрного ринку посідає провідне місце в наукових працях С. Кваши, М. Газуди, Л. Шинкарук та інших вчених. Водночас не дивлячись на значну кількість публікацій та на значні дослідження функціонування аграрного ринку, особливостям ринку аквакультури частково приділяється увага і не завжди враховується його стан в конкретні виробничі періоди.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Перешкодою для розвитку ринку продукції аквакультури, є відсутність методичної складової. Тож слід провести дорахунок обсягів виробництва риби, яка вироблена фермерськими господарствами, а не тільки юридичними особами для впливу на формування пропозиції риби на ринку.

Постановка завдання. Розробити методичні рекомендації для проведення розрахунків основних показників виробництва товарної риби в Україні з урахуванням сучасних інтеграційних процесів в економічному розвитку.

Викладення основного матеріалу. За останні п'ятдесят років рівень глобальної пропозиції харчової риби перевищує показники приросту населення світу. Нині риба є важливим джерелом калорійної їжі та тваринного білка для жителів Землі. Після введення виключних економічних зон, у рибальських державах усвідомили обмеженість сировинної бази і зосередили свою увагу саме на пропозиції продукції аквакультури. Розроблено рекомендації для застосування при проведенні розрахунків річних показників виробництва товарної риби в Україні.

Висновки. При проведенні розрахунків обсягів виробництва риби за відсутності даних за окремими показниками чи територіями з метою підвищення їх достовірності запропоновані різні джерела інформації.

Ключові слова: рибне господарство; виробництво; аквакультура; ринок; попит; регулювання; рекомендації.

Urgency of the research. The article describes the main proposals according regulation national market of fish products in the context of formation of global product systems and regional markets. The recommendations for influence on the supply of marketable fish and the production of fish-planting material in Ukraine.

Target setting. The article aims at studying the problematic aspects of isolation and development of modern market regulation measures of aquaculture products.

Authors have made emphasis on the needing to provide guidance for the purpose of calculation of key indicators marketable of fish production in Ukraine.

Actual scientific researches and issues analysis. Addressing the same agricultural market occupies a leading place in scientific works S. Kvasha, M. Hazudy, L. Shynkaruk and other scientists. However, despite the significant number of publications and the fairly extensive research of market functioning, features aquaculture production agrarian market only focuses on fragmented and not always taken into account at its state in specific production periods.

Uninvestigated parts of general matters defining. The main problem that hinders the necessary level of aquaculture products development is the lacks of methodological component. For fully estimate of output of marketable fish that comes from farms, not just in the amount of legal fishery producers, with purpose to influence on supply of fish on the market.

The research objective is developing of methodological recommendations for the calculation of key indicators of marketable fish production in Ukraine according to the integration processes in economic development.

The statement of basic materials. Over the past fifty years, the global supply of food fish exceeded the growth rates of the world. Now the fish products form an important source of food and calorie of animal protein for the inhabitants of the globe. After entering the exclusive economic zones, fishing in most states recognized the limited natural resource base and is focused on supply of aquaculture products. Thus, in the article is the developing of recommendations for calculation of the annual performance payments marketable fish production in Ukraine.

Conclusions. After calculation of output of marketable fish in the absence or lack of data for some indicators or territories (areas) for adjustment of parameters to improve the reliability of the calculations should use additional sources of information.

Keywords: fisheries; manufacturing; aquaculture; market; demand; regulation; guidelines.

DOI: 10.25140/2410-9576-2017-2-2(10)-139-143

МЕНЕДЖМЕНТ

Актуальність теми дослідження. Сучасні трансформаційні процеси зумовлюють вчених актуалізувати свою діяльність у напрямку пошуку наукового вирішення проблем посилення заходів регулювання на галузевих ринках. Не є винятком і ринок продукції аквакультури, оскільки виробництво та реалізація даної продукції у світовому масштабі свідчить про важливість даного сектору рибного господарства. Тому питання висвітлення і розроблення науково-обґрунтованих пропозицій з метою регулювання вітчизняного ринку продукції аквакультури в контексті формування глобальних продовольчих систем та регіональних ринків є важливим і практично необхідним. Тож доцільним в такому випадку буде розроблення методичних рекомендацій з метою забезпечення адекватних умов присутності різних інтересів споживачів і гравців на ринку риби, а також виокремлення ролі держави, щоб у перспективі реально мати змогу впливати на пропозицію товарної риби та рибопосадкового матеріалу.

Постановка проблеми. Стаття спрямована на дослідження проблемних аспектів у питанні виокремлення і розроблення сучасних заходів регулювання ринку продукції аквакультури. Зроблено акцент на необхідності розроблення пропозицій та надання методичних рекомендацій з метою проведення розрахунків основних показників виробництва товарної риби в Україні та досягнення поставлених завдань імпортозаміщення на внутрішньому ринку продукцією вітчизняного товаровиробника за доступними споживачам цінами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження сучасних проблем регулювання ринку досліджували такі зарубіжні вчені, як М. Портер [1], П. Самуельсон [2], Дж. Стігліц [3], Ж. Сімонді [4], Халленствент А. [5] та інші вчені, яких прийнято вважати відомими дослідниками з фундаментальних питань економічної науки. Вирішення проблем саме аграрного ринку посідає провідне місце в наукових працях С. Кваші [6; 9; 11], А. Діброви [7], М. Газуди [8], Л. Шинкарук [10] та інших вчених. Водночас не дивлячись на значну кількість публікацій та на досить широкі дослідження функціонування ринку, особливостям вітчизняного ринку продукції аквакультури тільки фрагментарно приділяється увага і не завжди враховується його стан в конкретні виробничі періоди.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Основною перешкодою, що стримує необхідний рівень розвитку ринку продукції аквакультури, є відсутність методичної складової. Тому необхідно повною мірою зробити дорахунок обсягів виробництва товарної риби, що надходить із фермерських господарств, а не тільки в обсягах від юридичних осіб, з метою впливу на формування пропозиції як товарної риби, так і рибопосадкового матеріалу на внутрішньому ринку.

Постановка завдання Розробити методичні рекомендації для проведення розрахунків основних показників виробництва товарної риби в Україні з урахуванням інтеграційних процесів в економічному розвитку.

Виклад основного матеріалу. Рибне господарство відіграє неоціненну роль у забезпеченні добробуту і процвітання багатьох країн світу. За останні п'ятдесят років рівень глобальної пропозиції харчової риби перевищив показники приросту населення світу. Нині риба формує важливе джерело калорійної їжі та тваринного білка для багатьох жителів Земної кулі. Рибне господарство є джерелом доходу для значної частини населення. Водночас за останні роки спостерігається зниження обсягів продукції промислового рибальства. Після введення виключних економічних зон, у більшості світових рибальських держав усвідомили обмеженість природної сировинної бази і зосередили свою увагу саме на виробництві продукції аквакультури. Водночас сучасні реалії потребують розроблення пропозицій та надання методичних рекомендацій з метою проведення розрахунків основних показників виробництва товарної риби в Україні та досягнення поставлених завдань імпортозаміщення на внутрішньому ринку продукцією вітчизняного товаровиробника. Для цього нами було зроблено спробу розробити методичні рекомендації, які містять систему показників, які безпосередньо характеризують розміри площ, маси, рибопродуктивності і обсягів вирощування продукції товарної риби в господарствах усіх категорій на регіональному та державному рівнях, основні підходи, методи та джерела інформації, що застосовуються при проведенні розрахунків, порядок формування річних показників.

МЕНЕДЖМЕНТ

При проведенні розрахунків у розрізі угруповань було виписано, що суб'єктами підприємницької діяльності для цілей аквакультури є юридичні та фізичні особи, які здійснюють виробництво рибопосадкового матеріалу та товарної риби в умовах аквакультури. Також для цілей аквакультури можуть бути задіяні, як спеціалізовані водойми – рибогосподарські технологічні водойми, так і інші водні об'єкти, що надаються суб'єкту аквакультури в оренду. Крім того, вирощування товарної риби в рибогосподарських технологічних водоймах відбувається згідно технологічних вимог із застосуванням засобів інтенсифікації. Серед них годівля риби, профілактика захворювань, підвищення кормової та санітарної бази. Також для цілей аквакультури можуть надаватися водні об'єкти – водосховища (крім водосховищ комплексного призначення), ставки, озера та замкнені природні водойми. З огляду на прикладне значення даних методичних рекомендацій при проведенні розрахунків обсягів виробництва товарної риби доцільно використовувати наступні підходи у перспективі: а) розрахунки здійснювати у цілому по зонах аквакультури; б) при визначенні розмірів площ водойм спочатку встановлювати загальну площу, а потім за визначеною структурою кожної зони розраховувати площу водних об'єктів, а розрахунок розмірів площ водойм здійснювати на підставі зариблених площ водойм за зведеними даними по формі звітності № 1А-риба «Виробництво продукції аквакультури за 20____р.» (річна); г) після проведення річних розрахунків проводити аналіз та оцінку отриманих результатів із залученням інформації, отриманої з інших джерел, аналогічних даних, порівнювати розрахунки із попередніми даними за звітний рік і відповідними заключними показниками за попередні роки. Основні показники виробництва товарної риби визначають за формулами, зокрема обсяг виробництва продукції аквакультури визначають за формулою 1.

$$O_{\text{па}} = P_{\text{взаг}} \times O_{\text{тр}} \quad (1)$$

де, $O_{\text{па}}$ – обсяг виробництва продукції аквакультури; $P_{\text{взаг}}$ – площа водойм; $O_{\text{тр}}$ – обсяг виробництва товарної риби (у нагульних ставках, садках, басейнах).

Рибопродуктивність з 1 га водойми визначають за формулою 2:

$$P_{\text{п}} = M_{\text{тр}} / P_{\text{взаг}} \quad (2)$$

де, $P_{\text{п}}$ – рибопродуктивність з 1 га водойми; $M_{\text{тр}}$ – вага риби, вирощеної в ставку.

Показник загальної площі водних об'єктів та рибогосподарських технологічних водойм береться з даних Державного реєстру рибогосподарських водних об'єктів (їх частин). Площу водойм ($P_{\text{взаг}}$) визначають як суму загальних площ рибогосподарських технологічних водойм ($P_{\text{ртвзаг}}$) і водних об'єктів ($P_{\text{возаг}}$) за формулою (3):

$$P_{\text{взаг}} = P_{\text{ртвзаг}} + P_{\text{возаг}} \quad (3)$$

де, $P_{\text{ртвзаг}}$ – загальна площа рибогосподарських технологічних водойм; $P_{\text{возаг}}$ – загальна площа водних об'єктів.

Розмір загальної площі водних об'єктів визначають ($P_{\text{возаг}}$) як суму площ ставів ($P_{\text{с}}$), та водних об'єктів ($P_{\text{во}}$) за формулою (4):

$$P_{\text{возаг}} = P_{\text{с}} + P_{\text{во}} \quad (4)$$

де, $P_{\text{возаг}}$ – загальна площа водних об'єктів; $P_{\text{с}}$ – площа ставків; $P_{\text{во}}$ – площа водних об'єктів.

Різниця площ рибогосподарських технологічних водойм ($P_{\text{ртв}}$) визначається як різниця між загальною площею рибогосподарських технологічних водойм ($P_{\text{ртвзаг}}$) і площею рибогосподарських технологічних водойм ($P_{\text{ртвк}}$) за формулою 5:

$$P_{\text{ртв}} = P_{\text{ртвзаг}} - P_{\text{ртвк}} \quad (5)$$

МЕНЕДЖМЕНТ

де, $P_{р\text{тв}}$ – різниця площ рибогосподарських технологічних водойм; $P\text{ртв}_{\text{заг}}$ – загальна площа рибогосподарських технологічних водойм; $P\text{ртв}_k$ – площа рибогосподарських технологічних водойм.

3.4. Обсяг виробництва товарної риби ($O_{\text{тр}}$) визначатиметься за сумою виловленої товарної риби в рибогосподарських технологічних водоймах ($V_{\text{нр\text{тв}}}$) і водних об'єктах ($V_{\text{нво}}$) за формулою 6:

$$O_{\text{тр}} = V_{\text{нр\text{тв}}} + V_{\text{нво}} \quad (6)$$

де, $O_{\text{тр}}$ – обсяг виробництва товарної риби (у нагульних ставках, садках, басейнах); $V_{\text{нр\text{тв}}}$ – виловлено у рибогосподарських технологічних водоймах; $V_{\text{нво}}$ – виловлено у водних об'єктах.

3.5. Обсяг виробництва рибопосадкового матеріалу ($O_{\text{рм}}$) визначається за сумою виловленої товарної риби у рибогосподарських технічних водоймах ($V_{\text{вр\text{тв}}}$) і водних об'єктах ($V_{\text{вво}}$) за формулою 7:

$$O_{\text{рм}} = V_{\text{вр\text{тв}}} + V_{\text{вво}} \quad (7)$$

де, $O_{\text{рм}}$ – обсяг виробництва рибопосадкового матеріалу (у вирощувальних ставках, садках, басейнах); $V_{\text{вр\text{тв}}}$ – виловлено у рибогосподарських технічних водоймах; $V_{\text{вво}}$ – виловлено у водних об'єктах.

Облік рибогосподарських технологічних водойм (рибницьких ставків) здійснюється за формулою 8:

$$O_{\text{тр}} = O_{\text{зв}} + (P_{\text{р\text{тв}}} * P_{\text{р\text{по}}^i}) + (P_{\text{пво}} * P_{\text{р\text{по}}^e}) \quad (8)$$

де, $O_{\text{тр}}$ – обсяг виробництва товарної риби; $O_{\text{зв}}$ – обсяг виробництва товарної риби поданого суб'єктами аквакультури у адміністративній звітності; $P_{\text{р\text{тв}}}$ – різниця площ рибогосподарських технологічних водойм; $P_{\text{р\text{по}}^i}$ – розрахунок рибопродуктивності по областях (інтенсивна); $P_{\text{пво}}$ – різниця площ водних об'єктів; $P_{\text{р\text{по}}^e}$ – розрахунок рибопродуктивності по областях (екстенсивна).

При цьому доцільно ураховувати норми рибопродуктивності по зонах згідно до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 30.01.2014 № 45 «Про затвердження Зон аквакультури (рибництва) та рибопродуктивності по регіонах України» особливо ретельно.

Висновки. Таким чином маємо всі підстави для того, щоб зробити наступні висновки і обрати напрями подальших досліджень розвитку та функціонування ринку продукції аквакультури в Україні. В той же час, при проведенні розрахунків обсягів виробництва товарної риби доцільно використовувати у перспективі такі підходи: за відсутності або недостатній кількості даних за окремими показниками чи територіями (районами) для коригування показників з метою підвищення достовірності розрахунків слід використовувати такі додаткові джерела інформації: дані зазначеного вибіркового обстеження, згруповані або за регіоном у цілому; інформацію щодо середнього значення показника за попередні роки, але не менше, ніж за 3 роки; використовувати показники темпів зміни та співвідношення аналогічних показників у рибницьких господарствах саме в динаміці.

Література

1. Портер, М. Конкуренция / М. Портер. – М. : Вильямс, 2003. – 496 с.
2. Самуельсон, П. Экономика в 2 т. / П. Самуельсон. – М. : НПО АЛГОН ВНИИСИ, 1993. – Т. 2 – 416 с.
3. Стігліц, Дж. Глобалізація та її тягар / Дж.Стігліц. – К. : Академія, 2003. – 252 с.
4. Сисмонди, Ж. Новые начала политической экономии / Ж. Сисмонди. – М. : Типографии А.И. Мамонтова,

References

1. Portrer, M., Viliams. M. (2003). *Konkyrentsia* [Competition]. – М. : , 2003. – p. 496 [in Russian].
2. Samuelson, P. (1993). *Ekonomika v 2 t.* [Economics in 2 vol.].– М. : NPO ALGON VNIISI, 1993. – Т. 2 – p. 416 [in Russian].
3. Stiglitz, J. (2003). *Globalizatzia ta tyagar* [Globalization and its burden].– К. : Academia, 2003. – p. 252 [in Ukrainian].

МЕНЕДЖМЕНТ

1897. – Вып. VIII. – 292 с.

5. Халленствент, А. Россия и Норвегия: рынки рыбных продуктов / А. Халленствент // Рыбное хозяйство. – 1996. – № 1. – С. 15–18.

6. Кваша, С. М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці / С. М. Кваша // Економіка АПК. – 2013. – № 8 – С. 12–21.

7. Діброва, А. Д. Механізм бюджетної підтримки сільського господарства України / А. Д. Діброва // Агросвіт. – 2007. – № 15. – С. 6–11.

8. Газуда, М. В. Удосконалення державного регулювання процесів використання відновлюваних природних ресурсів у сільському господарстві / М. В. Газуда, В. Й. Ерфан // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2015. – Вип. 2 (4). – Ч. 1. – С. 18–23.

9. Кваша, С. М. Аквакультурне виробництво: від наукових експериментів до промислових масштабів / С. М. Кваша, Н. М. Вдовенко // Інвестиції практика та досвід. – 2011. – № 20. – С. 7–11.

10. Шинкарук, Л. В. Економічний вимір участі України в інтеграційних процесах / Л.В. Шинкарук // Вісник НАНУ. – 2014. – № 5. – С. 56–61.

4. Sismondi, Z. (1897). *Novie nachala politicheskoi ekonomii* [New beginnings of political economy]. – M. : Printing houses of A. I. Mamontova, 1897. – Edition VIII. – p. 292. [in Russian].

5. Challestvent, A. (1996). *Rosia i Norvegia rynki rybnich produktov* [Russia and Norway: fish products markets]. Fisheries. – 1996. – № 1. – pp. 15–18 [in Russian].

6. Kvasha, S. M. (2013). *Metodologichniy basis priynatiya suspilnykh rishen v agrarniy polititsi* [Methodological basis of priinyatti suspilnykh rishen in agrarniy polititsi]. Economics of AIC. – 2013. – № 8 – pp. 12–21 [in Ukrainian].

7. Dibrova, A. D. (2007). *Mechanizm budgetnoi pidtrumki silskogo gospodarstva Ukrainu* [Mechanism of budget support of agriculture of Ukraine]. Agrosvit. – 2007. – № 15. – pp. 6–11 [in Ukrainian].

8. Gazuda, N. V. , *Erfan V. Y. (2015). Udoshkonaleniya dergavnogo reguluvania protsesiv vikorystannya vidnovlyvalnykh prirodnykh resursiv u silskomu gospodarstvi* [Improvement of state regulation of processes of use of renewable natural resources in agriculture]. *Naukoviy visnik Mukachivskogo derjavnogo universiteta. – 2015.*[Scientific herald of Mukachevo State University.] – Vipusk 2 (4). – С. 1. – pp. 18–23 [in Ukrainian].

9. Kvasha, S. M., Vdovenko, N. M (2011). *Akvakulturne vyrobnytstvo : vid naukovykh eksperymentiv do promyslovykh mashtabiv* [Aquaculture production: from scientific experiments to industrial scale]. *Investytsii praktyka ta dosvid.*[Investment practice and experience] – 2011. – № 20. – pp. 7–11 [in Ukrainian].

10. Shinkaruk, L. V. (2014). *Economichniy vymir uchasti Ukrainu v integratsiynych protsesakh* [Economic Dimension of Ukraine's Participation in Integration Processes]. Bulletin of NASU. – 2014. – № 5. – pp. 56–61 [in Ukrainian].

Надійшла 27.02.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Вдовенко, Н. М. Парадигмальний погляд на формування заходів регулювання ринку продукції аквакультури / Н. М. Вдовенко, О. О. Деренько // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 2 (10). Ч. 2. – С. 139-143.